
PARLAMENTNÉ VOLBY 2023

NEFORMÁLNY SPRIEVODCA

**Ked' nevolíš,
rozhodujú
o Tebe iní**

AKO VOLIŤ?

postup, ako krúžkovať a vyplňať volebný lístok

- 1. V sobotu 30. 9. 2023 od 7:00 do 22:00 idem voliť.**
- So sebou si vezmem **platný občiansky preukaz.**
- Volím tam, kde mám **trvalý pobyt.**
- Ak bývam mimo svojho trvalého bydliska, ktoré mám zapísané v občianskom preukaze, vybavím si hlasovací preukaz. Požiadam oň obec, v ktorej mám trvalý pobyt.
- Hlasovací preukaz si zoberiem so sebou do volebnej miestnosti.
- Vo volebnej miestnosti si odo mňa vypýtajú občiansky preukaz, nájdu moje meno v zoznamoch, ku ktorému sa **podpíšem.**
- Ak mám hlasovací preukaz, predložím ho spolu s občianskym preukazom, hlasovací preukaz mi komisia nevracia.
- Dajú mi prázdnu obálku a hlasovacie lístky, **obálka je opatrená odtlačkom úradnej pečiatky obce.**
- Idem voliť na miesto, ktoré je na to určené (plenta na anonymnú voľbu).
- Vyberiem si **jeden lístok politickej strany**, ktorú chcem voliť.
- Môžem si vybrať, či chcem z tohto lístka niekoho zakrúžkovať—**najviac štyroch kandidátov**, krúžkuje sa poradové číslo kandidáta.
- Vložím vybraný lístok strany do obálky, tú zalepím a hodím do urny.
- Nepoužité hlasovacie lístky roztrhám a hodím do druhej krabice, ktorá je na to určená. Ak tak neurobím, môžem dostať pokutu 33 eur.
- Ak sa pomýlim, požiadam volebnú komisiu o nové hlasovacie lístky.
- Lístky, na ktorých som sa pomýlil, vhodím do rovnamejšej schránky, do ktorej sa vhadzujú nepoužité hlasovacie lístky (viditeľne označená krabica).
- Ak nemôžem sám/sama hlasovať pre zdravotné postihnutie alebo pre inú skutočnosť (napríklad nemôžem čítať alebo písať), poviem to pred hlasovaním volebnej komisii. Potom mám právo vziať si so sebou niekoho, kto mi pomôže pri hlasovaní.
- Ak sa nemôžem dostaviť do volebnej miestnosti zo závažných, najmä zdravotných dôvodov, mám právo požiadať obec pred voľbami alebo v deň konania volieb volebnú komisiu o prenosnú volebnú schránku.

AKO HRAVO ODLÍŠIŤ KVALITNÝ PROGRAM OD PRÁZDNYCH HESIEL?

Všetkých nás trápi zvyšovanie cien, neistota budúcnosti, zlé zdravotníctvo, regionálne rozdiely, rokmi neriešená situácia generáčnej chudoby, znechutenie z korupcie v štáte a chaosu v riadení štátu.

Slovenský ľud bol a je praktický, rozumný a srdečný, a práve preto len tak ľahko nepodľahneme strašeniu politikov a neprepadneme viere v jednoduché a násilné riešenia. Pretože na zložité výzvy neexistujú ľahké riešenia!

Sústredme sa a voľme zástupcov, ktorí nemajú len silácke reči, ale rokmi tvrdej práce a štúdiá nadobudli skúsenosti a odbornosť. A hlavne takých, ktorí nemajú na krku obvinenia a odsúdenia z násilných alebo ekonomických trestných činov. Lebo ich činy hovoria oveľa viac, ako úderné, no plané heslá na billboardoch. Takýmto ľuďom predsa nemôžeme zveriť našu krajinu!

● ● ● **Pristupujme k výberu zodpovedne.**

Pred voľbou sa vždy opýtajme samých seba:

- Keď bol tento politik či politička pri moci na národnej alebo krajskej úrovni, ako sa mu darilo? A ako sa darilo nám?
- Ak ešte zvolení neboli, aký majú plán? Je tento plán dostatočne konkrétny? Je pomoc, ktorú ponúkajú, adresná?
- Má strana schopných ľudí na to, aby ho mohla realizovať?
- Má aj správne morálne základy, na ktorých môže stavať?
- Útočia na svojich oponentov agresívne a dehonestujú ich?
- Témy, ktoré preferujú, sú naozaj podstatné pre fungovanie štátu?
- Chcú rozdávať nehospodárne z našej spoločnej kasy? Dlh budú splácať totižto naše deti a vnuci.

Neuspokojme sa s plochým rozhodovaním, napríklad podľa tohto:

- je tam zo rokov, nikdy nič neurobil, ale ani nič nepokazil a až tak moc nekradol
- sú za ním výsledky, ale niektoré jeho výroky sú neludzské/„hnedé“ (dosad' čo uznáš za vhodné)
- ten im všetkým ukáže!

Zdá sa, že oveľa väčšiu váhu v našom rozhodovaní často kladieme posledným udalostiam, ktoré vnímame akosi silnejšie, aj keď logika a väčší nadhľad by nám povedali niečo iné.

Voľby nie sú súťaž krásy, ani si nevolíme partnera na celý život a za štyri roky (snáď) si môžeme voľbu zopakovať. Dovtedy si vyberme najlepšie ako viete.

● ● ● **Skúsme sa pri rozhodovaní riadiť zdravým rozumom, nie meniacimi sa emóciami.**

ČO SA STANE S MOJÍM HLASOM, KEĎ NEPÔJDEM VOLIŤ?

Parlamentné voľby sú platné, aj keby sa ich zúčastnil jediný človek. Ak sa ostatní nezúčastnia, zveria mu právo rozhodnúť o svojej budúcnosti.

Hlas nevoliča sa rozdelí medzi strany, ktoré prejdú do parlamentu, percentuálne podľa výsledku volieb.

Hlasy strán, ktoré sa do parlamentu nedostanú, sa rozdelia medzi víťazov rovnako ako hlasy nevoličov.

HL'ADÁME JEDNODUCHÉ RIEŠENIA?

Neriešenie problémov v kombinácii so zneužívaním moci je dôvod na našu nespokojnosť. Sme svedkami, že politici nepracujú vo verejnom, ale vo vlastnom záujme. Nie vždy sa trestá nehospodárne nakladanie s majetkom a peniazmi štátu, ľudia nie sú rovní pred zákonom a vymožitelnosť práva je slabá.

Štát zlyháva a ani v drobných veciach nedokáže ochrániť občana, ktorý často začne hľadať iné riešenia. Ľudia by však nemali spájať demokraciu s tým, čo tu máme teraz, s chaosom a neodbornosťou, ktoré neslúžia občanom.

Navrhnuť, popularizovať a presadzovať skutočné riešenia nie je jednoduché. Ak sa to nedarí, začínajú mnohí ľudia hľadať východisko v extrémnych návrhoch a sú ochotní vzdať sa demokracie a podporiť aj extrémistické a autoritárske sily.

Rastúca nespokojnosť ľudí vytvára (podobne ako v roku 1989) dopyt po zmene. Rozdiel je v tom, že pred pádom komunizmu ľudia jasne videli alternatívu v prechode k demokracii a trhovej ekonomike. Dnes mnohí takú jasnú alternatívu nevidia. Viacerí mylne považujú za slabosť demokracie to, že dochádza k zneužívaniu moci a vláda nerieši problémy bežných ľudí. **Na vine však nie je demokracia, ale to, že sme na ceste k demokracii ešte nepokročili dostatočne ďaleko.** Naše volanie po zmene sa budú čoraz častejšie snažiť uspokojiť autoritatívni politici s jednoduchými, lacnými a rýchlymi riešeniami. **Ale na takéto „riešenia“ môžeme všetci doplatiť stratou slobody a stratou našich práv. História nás o tom dostatočne presvedčila.**

DÔLEŽITOSŤ VOLIEB A DEMOKRACIA

Mnohí ľudia rozmýšľajú, čo s predčasnými voľbami. Sú dôležité? Ide opäť o boj proti návratu mafie? Alebo chceme ďalšiu zmenu? Aké sú alternatívy?

Demokracia je vláda všetkých – teda taká, na ktorej majú podiel všetci občania, na rozdiel od vlády vyvolených, ktorú charakterizujú všetky ostatné režimy. Vláda všetkých samozrejme nie je bez rizika. „**Vládnuť**“ totiž znamená „**robiť si, čo chcem**“, ale **niešť ťarchu rozhodovania a tiež zodpovednosť za všetky svoje rozhodnutia.** Predpokladom pre dobré a zodpovedné rozhodovanie sú objektívne informácie. Preto demokracia, ak má fungovať, vyžaduje v prvom rade ľudí, ktorí dokážu vládnuť sami sebe, vyžaduje skutočne dospelých a zrelých občanov.

Ked' prišli po komunistov, mlčal som. Nebol som predsa komunista. Ked' prišli po odborárov, mlčal som. Nie som predsa odborár. Ked' prišli po židov, mlčal som. Nebol som predsa žid. Ked' prišli po mňa, nebolo už nikoho, kto by protestoval.“

Martin Niemöller, nemecký pastor

Ako sa dostane extrémizmus k moci?

V chladný tmavý večer 8. novembra 1923 obklúčilo 603 príslušníkov polovojenských oddielov malej bezvýznamnej bavorskej strany s názvom NSDAP jednu z najväčších pivární v Mníchove, Bürgerbräukeller. Práve tam mal pred približne tromi tisícmi ľuďmi vystúpenie štátny komisár Gustav von Kahr. Niekoľko chlapov ozbrojených provizórnyimi zbraňami vstúpilo pod vedením svojho vodcu, ukričaného bývalého rakúskeho desiatnika, dnu. V posledných mesiacoch sa tomuto ich „vodcovi“ darilo pritiahnúť na svoje zhromaždenia stále viac a viac ľudí a stal sa akousi miestnou celebritou. Jeho meno bolo Adolf Hitler.

Vodca si počas pobytu vo väzení uvedomil jednu dôležitú vec – **všetky ďalšie kroky nacistov musia aspoň formálne vyzeráť, že sú v súlade so zákonom.** Výrazne mu

v tom pomohla benevolencia úradov. Úradníci s nacizmom často buď sympatizovali alebo ho nepovažovali za hrozbu. Zároveň mal Hitler vo svojom okolí relatívne **schopných právnikov**, ktorí mu pomáhali udržiavať zdanie legitimacy.

NSDAP bola malou a bezvýznamnou stranou dovtedy, kým malo obyvateľstvo dôveru vo vládne strany a demokratické inštitúcie. Keď vládu a parlament rozložili korupčné škandály, neschopnosť dohodnúť sa a priniesť riešenia pre krízu sužovaných obyvateľov, keď sa sociálne rozdiely zväčšili a počet chudobných ľudí, ktorí sa nedokázali uplatniť vo vlastnej krajine, prerástol únosnú mieru, keď sa s plnou silou ukázali dlhodobo neriešené problémy krajiny, Nemci sa začali obzerať po radikálnejších riešeniach. Vo voľbách z leta 1932 získali nacisti 319 zo 608 miest v parlamente.

Hitlersa odvtedy zmenil. **Nechodil v uniforme, ale v obleku.** O nevyhnutnosti zbaviť sa Židov tiež nehovoril – to len občas, keď bol medzi svojimi.

U fašistov je totiž podstatná ideológia, **presvedčenie o nevyhnutnosti radikálnych riešení, ktoré zachránia národ.** Na to, aby mohli očistiť národ od nepriateľov a vybudovať svetlejšie zajtrajšky, však potrebujú moc. A získať ju sú ochotní akýmkoľvek spôsobom. **Aj keby mali na chvíľu obmedziť svoj antisemitizmus a rasizmus.**

● ● ● **A keď sa to náhodou dostane von, tak tvrdia, že nevedia pracovať s počítačom a napísal to niekto iný.**

Ako spoznať krajnú pravicu fašistické a neonacistické skupiny?

- svojou rétorikou **vyvolávajú pocity bezprostredného ohrozenia, strachu** a naliehavej nevyhnutnosti k rýchlym a radikálnym riešeniam – ktoré dokážu poskytnúť len oni;
- k obrazu krízy, úpadku a prichádzajúcej katastrofy majú aj protiobraz a ponuku riešenia
- medzi deklarovane ciele patrí, že „spoločne predstavíme novú, krajšiu, lepšiu **alternatívu k súčasnej dekadentnej dobe**“;
- **podnecujú strach pred spoločenskou rôznorodosťou**, verejne alebo skryto rasisticky a antisemitsky;
- **odmietajú myšlienku ľudských práv**, hlavne ľudskej dôstojnosti ako aj práva na slobodu a rovnosť;
- relativizujú a **popierajú holokaust**;
- **sú náchylní páchať násilie**, vo vlastných radoch tolerujú neonacistov a vojenské násilie;
- **znevažujú všetkých, ktorí sa odkláňajú od noriem**, ktoré stanovili samotní extrémisti, ako napr. homosexuáli, postihnutí ľudia, etnické menšiny alebo politicky inak zmýšľajúci ľudia.

Pravicoví extrémisti teda odmietajú svoje označenie za extrémistov a často na svoju adresu používajú zjemňujúce a zavádzajúce označenia. Najčastejšie pritom samých **seba vykresľujú ako národovcov, vlastencov, nacionalistov a patriotov**. Je to jednak z dôvodu, že prejavy extrémizmu sú na Slovensku trestné, ale tiež preto, aby si ľahšie získali sympatie verejnosti. Zároveň **za extrémistov označujú tých, ktorých považujú za svojich nepriateľov**.

V prípade Rómov páchajúcich trestnú činnosť hovoria o rómskych extrémistoch, o príslušníkoch sexuálnych menšín hovoria ako o sexuálnych deviantoch a v rámci kritiky tradičných politikov hovoria, že oni sú tí skutoční extrémisti, liberálni fašisti, čo je vlastne protichodné nezmyselné slovné spojenie.

- • • **Raz sa v tej skupine, ktorá im vadí môžeme ocitnúť my všetci. Ako násilie plodí násilie, tak aj nenávisť (ktorá je kľúčová pre nacizmus) prerastá len v stále väčšiu nenávisť. Dnes im nevadíme, ale čo bude zajtra?**

Čo však robí z extrémizmu extrémizmus je predovšetkým **jeho protidemokratický charakter**, teda snaha zmeniť súčasný demokratický režim. Najznámejší príklad protidemokratického prejavu extrémizmu na Slovensku predstavoval politický program Slovenskej pospolitosti – národnej strany z roku 2006, ktorý **hlásal potrebu zmeny demokratického usporiadania** na stavovskú spoločnosť, podľa vzoru Slovenského štátu z rokov 1939 až 1945. V rámci navrhovaného zriadenia mali mať národnostné menšiny obmedzené politické práva, čo bolo dôvodom rozpustenia strany Najvyšším súdom SR.

NENÁVISŤ, KTORÁ ZRAŇUJE NENÁVISŤ, KTORÁ ZABÍJA

(nenávistné komentáre na adresu Rómov, imigrantov, ľudí inej sexuálnej orientácie, iného názoru, ...)

Toto odborníci nazývajú procesom dehumanizácie (odľudšťovanie), ktorý je jedným z prvých krokov genocídy. Najskôr vymedzíme, kto sú oni a kto sme my (čistý národ, Slováci, ktorí sú správni a chyby nerobia a za naše problémy môže niekto iný – nepriateľ, ktorý ich spôsobuje). Keď už máme toto členenie, začneme o nich hovoriť dehumanizačne, že sú to krysy, potkany, šváby. Zvieracími prívlastkami označovali nacisti Židov, aby vzbudili v ľuďoch pocit, že to nie sú ľudia, nie sú ako my. Paraziti. Toto je spôsob, akým sa dá u človeka vyvolať nenávisť a tým sa začína každá genocída. Dehumanizáciou to začína.

Rétorika, ktorá bola pred 20 a 30 rokmi takmer výhradne na strane extrémistov a fašistov, sa dostala do mainstreamu. Prebrali ju štandardní politici, ktorí znovu hovoria o parazitoch či asociáloch. Je to to isté, čo hovorili nacisti o Židoch, Slovanoch, o Rómoch.

Julius Evola, taliansky krajne pravicový ideológ, napísal knihu s názvom Jazdiť na tigrovi. Tvrdí, že demokracia je tiger a fašisti sa tigrom nemôžu nechať zožrať, no majú na neho vyskočiť, jazdiť na ňom dovedy, kým ho neunavia a potom ho zabiť. Hovorí tým, že fašisti majú používať demokratické metódy, aby demokraciu oslabili a rozložili. Majú argumentovať slobodou slova, slobodou prejavu, a keď demokraciu rozozberú, potom ju majú položiť.

- • • **Ked' si to premietneme do súčasného Slovenska, vidno to krásne na dezinformačných weboch, ktoré šíria nenávistné, xenofóbne, šovinistické a antisemitské témy. Vytvára sa tým podhubie, aby prípadná moc fašistov ľuďom neprišla čudná. Relativizujú históriu, lebo ved' všetci ostatní sú zlí a my sme tá pravá opozícia.**

Nie je to ani kresťanské ani národné

Pre mnohých z nás sú to jedny z hlavných hodnôt života. Majú svoju nesporný význam, keďže jedno aj druhé vie byť kotvou – morálnou a kultúrnou – vo svete, ktorý sa mení stále rýchlejšie.

Avšak jedno aj druhé sa vie neuveriteľne ľahko zneužiť na veľmi zlé až strašné veci. V mene Boha sa šírila kultúra, vzdelanosť, zdravotná starostlivosť, charita, atď. Avšak v tom istom mene sa šírila aj nenávisť, v tom istom mene fungovala inkvizícia, v tom istom mene napríklad zabíjajú aj radikáli.

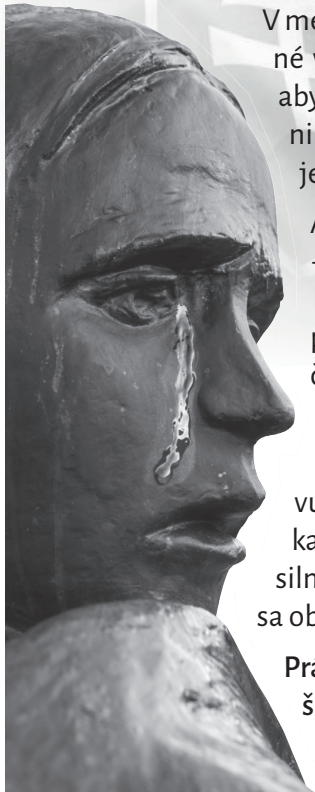
V mene národa sa rovnako diali a dejú aj dobré a potrebné veci. V čase postupujúcej globalizácie je potrebné, aby si jednotlivé národy a národnostné menšiny chránili svoju kultúrnu jedinečnosť, a tým aj rozmanitosť jednotlivých regiónov, štátov, kontinentov...

Ale v mene národa sa dejú a diali aj etnické čistky – napríklad nedávno aj medzi našimi jazykovo príbuznými, južnými Slovanmi v bývalej Juhoslávii. Tie po sebe zanechali desiatitisíce obetí, ako aj etnicky čisté územia tam, kde po stáročia žili spoločne rôzne národy vo vzájomnej úcte a porozumení.

Keďže sú tieto hodnoty v posledných rokoch znovu v kurze, stal sa z nich lákavý politický kapitál. Pred každými voľbami si kadejaký bývalý komunista či násilník spomenie na svoju kresťanskú identitu, prípadne sa objaví vo vyšívanej košeli, či jánošíkovskom klobúku.

Práve tí, čo sa k národu a kresťanstvu hlásia najokatejšie, však väčšinou o reálnom obsahu týchto hodnôt nevedia takmer nič, prípadne ich zneužívajú na získanie politickej podpory.

- ● ● **Je na nás, akých reprezentantov týchto hodnôt si v nastávajúcích voľbách vyberieme. Či tých, ktorí tieto témy len zneužívajú a predstavujú riziko pre zachovanie demokracie, alebo tých, ktorí to s nimi myslia naozaj vážne. Tí na to nepotrebujú mávať vlajkami, ani nosiť krížik na saku, či ruženec na krku.**

O RÓMOCH

Zo všetkých slovenských Rómov žije v osadách asi 40 %. Je jednoduché nadávať na Rómov z osád, že sa im nechce pracovať. No narodiť sa do generačnej chudoby znamená oveľa viac prekážok, ako si mnohí z nás dokážu predstaviť.

Predstavme si život dieťaťa z osady. Musíte žiť v malom, preplnenom, hlučnom a chaotickom svete, kde deti nemajú hračky a knihy a so slovenčinou sa prvýkrát stretávajú až v škole. Nevytvoríte si základné vzdelávacie návyky, nemáte vybudovanú pozornosť a o motivácii či podpore sa tiež nedá hovoriť. Preto viackrát prepadnete. Ak párkrát prepadnete, ukončíte povinnú školskú dochádzku v siedmom alebo ôsmom ročníku a nemôžete pokračovať na strednú školu. Nenájdete si prácu, či už kvôli chýbajúcemu vzdelaniu, alebo rómskemu menu. Máte neustály stres, či budete mať vy a vaše deti čo jesť, kde budete bývať, ako splatíte dlhy, či si budete môcť dovoliť cestu k lekárovi, deti cestu do školy. Tí, ktorým sa podarí z tohto bludného kruhu napriek všetkým prekážkam ujsť, si zaslúžia náš obdiv. Tí, ktorým sa to nepodarí, potrebujú našu pomoc.

Viac o rómskej problematike v rozhovore so slovenským kultúrnym antropológom Alexandrom Mušinkom:

V čom je pre spoločnosť prínosné, keď bude časť svojich občanov marginalizovať?

V ničom.

A prečo to teda robí?

Nie je to tak, že by marginalizovala iba Rómov, právne sme si všetci rovní. Ale niektoré následky právneho nastavenia spoločnosti dopadajú veľmi negatívne práve na Rómov.

Trebárs usporiadanie pozemkov je na Slovensku veľmi náročný administratívny proces z mnohých dôvodov, napríklad rozdrobeného vlastníctva. Takže majorita má oveľa väčšie možnosti zabezpečiť si bývanie. Pretože ak ako Róm žijete vo vymedzenej časti dediny, ktorá je majetkovoprávne neusporiadaná, nemôžete tam legálne postaviť dom a v dedine vás nikam inam nepustia.

Rovnako tak fungujú pravidlá aj pri hľadaní zamestnania. Ale nesmiete vyzebrať ako Róm, pretože inak tú prácu nedostanete.

rómsky znak

Sú Rómovia znevýhodnení?

Áno, sú. Hlavnou linkou kontextu je však to, že je to všetko prezentované ako rómsko-nerómsky konflikt. Ako konflikt medzi dvoma kultúrami, gadžovskou a rómsku. Typickým príkladom je zvolanie: „Sakra, prečo tí Rómovia nežijú ako my, bieli?“ Čo je odkaz, že ide o etnický princíp, že tu máme nejakú gadžovskú, českú, bielu, nerómsku kultúru a nejaké rómske pravidlá.

Lenže nežijú Iva Bittová, Radoslav Banga (českí speváci, pozn. red.) alebo Jana Horváthová (riaditeľka Múzea rómskej kultúry v Brne, pozn. red.) ako bieli? Alebo sú to iní Rómovia ako ostatní? A naopak, dodržiava pravidlá prezident Zeman alebo nejaký bezdomovec na ulici?

A zrazu sa ten koncept etnického konfliktu začne rozpadáť a zistíte, že v podstate sociologicky opisujete middle class – strednú triedu. A u Rómov opisujeme under class, teda nižšiu triedu. Ukazuje sa, že v skutočnosti otázka neznie, prečo Rómovia nežijú ako my Nerómovia, ale v zásade sa pýtate, prečo nižšia trieda nežije ako stredná trieda. A tu máte aj odpoveď – pretože je to nižšia trieda.

Ale aby to nebolo také jednoduché. Aj v Česku to do istej miery poznáte, keď máte nižšiu triedu, ktorá žije zmiešané so strednou triedou, má to spoločité úplne iné charakteristiky, ako keď je na jednom mieste koncentrovaná nižšia trieda.

Čo máte na mysli?

Napríklad sídliská. Za komunistov boli rôzne spoločenské skupiny ďaleko premiešanejšie než teraz, všetky deti sa hrali spolu dohromady.

Okolo štvrtrej – piatej sa začali otvárať okná v bytovkách a bolo počuť: „Janko, Anička, domov, olovrant, robiť úlohy, vyniesť smeti.“ A deti zo strednej triedy jednoducho odišli domov a zostali tam len tie z nižšej, lebo tie nikto nevolal – otec alkoholik, matka bohvie kde.

Tí ľudia síce nežili podľa pravidiel middle class, ale vedeli o nich. Vedeli, že existuje nejaký olovrant, nejaké domáce úlohy, mali o tom predstavu. Keď s nami komunikovali, vedeli, že chodievame niekam na dovolenky, že nosíme nejaké tenisky, vedeli, čo čítame, akú muziku počúvame. Čo neznamená, že to používali, ale vedeli o tom.

Ale ak dieťa vyrastie v sociálne uzavretom prostredí, v gete, jednoducho nevie, ako funguje stredná trieda. A keď sa dostane von, nevie sa správať.

Na Slovensku je to ešte rozšírené o etnickú rovinu, pretože tu nepoznáme koncentrovanú chudobu v inej forme než ako rómske osady. Slovenská spoločnosť koncentruje do sociálne vylúčených komunít len Rómov, a to ešte len časť rómskej chudoby. Pritom etnická rovina tu nie je primárna, ale sekundárna.

V Čechách sú vylúčené lokality omnoho viac etnicky premiešané, ale ak ich nebudete rozbiť, vyrastie generácia, ktorá nebude vedieť fungovať v strednej triede, pretože ju nikdy nezažila.

Hovorí sa, že slovenskí Rómovia dnes žijú ako Slováci pred sto rokmi...

Môj otec, ktorý je akademik ukrajinskej akadémie vied, doktor honorabilis niekoľkých univerzít, mi dodnes hovorí:

„Ja si presne pamätám deň, keď som prvý raz spal bez vši, blých a ploštíc. To bolo v roku 1946, keď do našej dediny pri Bardejove prišla UNRRA (Správa Spojených národov pre hospodársku pomoc a obnovu, pozn. red.) a celú ju vydezinfikovala. A tú noc si presne pamätám, vôbec som sa nevyspal, pretože ma nič neškrabalo, neštípalo a mal som úplne nový pocit, ktorý som nepoznal. Ploštice a blchy, vši, tie sme mali všetci, od farára až po Rómov, akurát niekto viac, niekto menej. Bola to úplne bežná vec.“

To je dnes absolútne nepredstaviteľné.

Existuje nejaké jednoduché riešenie, ktoré by desaťtisíce slovenských a českých Rómov vytiahlo z biedy?

Rýchle univerzálne a lacné riešenia nie sú, vždy je to nejaký proces.

Pretože sú príliš zaostalí?

Pretože je to komplikované. Musíme im vytvoriť možnosti, aby mohla vzniknúť stredná trieda. Dať jej šancu postaviť si legálne bývanie. Paralelne s tým je potrebné budovať infraštruktúru, vodu, kanalizáciu, cesty.

Základná vec je teda vytvoriť možnosti na bývanie, aby malo zmysel chodiť do zamestnania a vzdelávať sa.

PRÍKLADY ako sa to dá s Rómskou komunitou

Projekt OMAMA pomáha deťom v kritickom veku do troch rokov získať šancu na iný život. Chudobní si sami pomáhajú. Omamy pochádzajú priamo z vylúčených komunít, poznajú situáciu, ľudí, jazyk, vedia dať rodičom argumenty, ktorým rozumejú.

<https://www.dobrakrajina.sk/sk/projekt/omama>

Spišský Hrhov je príklad úspešného spolunažívania väčšinového obyvateľstva s rómskou komunitou. „Boli sme asi prvá obec na Slovensku, učili sme ľudí tesárske práce. Výsledkom toho je dodnes stojaca predajňa dreva pri hlavnej ceste. Viacerí z týchto ľudí pracujú v tomto odbore dodnes. Okrem toho sme zriadili sociálny podnik – vlastnú tesársku dielňu,“ popisuje Vladimír Ledecký, bývalý starosta obce.

<https://www.spiskyhrhov.sk/>

V Jarovniciach si Rómovia po ničivej povodni v roku 1998 postavili s pomocou saleziánov vlastný kostol.

<https://www.jarovnice.sk/obsah/historiaobce>

Rómovia z Varhaňoviec si vlastnoručne a za vlastné peniaze stavajú nížkonákladové domy. Rómsky skautský zbor vo Varhaňovciach, neďaleko Prešova, funguje už jedenásty rok.

<https://www.obecvarhanovce.sk/>

Dve učiteľky z Dobšinej vybudovali komunitné centrum, kde sa mladé rómske mamičky učia starať sa o deti, domácnosť a dostávajú aj základy sexuálnej výchovy.

<https://www.dobsina.sk/>

V Kecerovciach vyrábajú tamojší Rómovia brikety zo zberového papiera, sami nimi kúria, ale ich aj predávajú. Takmer úplne tam vymizlo kradnutie dreva z lesa.

<http://www.obeckecerovce.sk/>

Práčovňa v Banskobystrickom kraji, ktorá je dnes schopná samofinancovania, zamestnáva nielen Rómov, ale aj ďalších, ktorí by sa inde veľmi ťažko zamestnali.

O INAK SEXUÁLNE ORIENTOVANÝCH

Pamätáš si na ten hnusný pocit, keď ťa v škole obvinili z podvádžania, ale ty si nič neurobil? Aj tak si im to nemal ako dokázať a zostal si po škole. Gejovia, lesby, bisexuáli alebo transrodoví ľudia čelia takýmto obvineniam a mýtom, ktoré s pravdou nemajú nič spoločné, každý deň.

● Je to len novodobý výstrelok Západu!

Homosexualitu zobrazovali už prehistorické maľby v Južnej Afrike a Egypte, lekárske texty v starovekej Indii alebo antickí bohovia a filozofi. Niektoré staré ázijské spoločnosti aj pôvodné americké obyvateľstvo rozoznávalo tretí rod. Táto téma sa objavovala počas rôznych tisícročí v rôznych spoločnostiach a na rôznych kontinentoch.

● Homosexualita je choroba

Ubehlo viac ako 20 rokov, odkedy Svetová zdravotnícka organizácia povedala, že homosexualita nie je ani porucha, ani choroba a že je to prirodzená variácia ľudskej sexuality. Kto iný ako lekári a vedci môže povedať, čo je a čo nie je choroba?

Homosexualitu môžeme pozorovať aj v prírode, medzi zvieratami.

● Keby chceli, tak svoju orientáciu zmenia!

Sexuálna orientácia ani rodová identita človeka sa nedajú zmeniť. Opäť to potvrdili lekári a vedci. Existuje napríklad konverzná terapia, ktorá sa o takúto zmenu pokúša. Pokusy o zmenu sexuálnej orientácie alebo rodovej identity zanechávajú veľmi často traumatické zážitky s dlhodobými negatívnymi dopadmi na duševné zdravie a životy LGBTI+ ľudí.

● LGBT ľudia žiadajú špeciálne extra práva

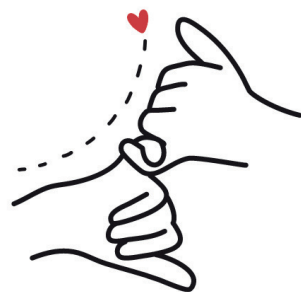
Vo viac ako tretine krajín na svete môžu byť zatknutí a väznení a v najmenej piatich krajinách aj popravení len preto, lebo sú vo vzťahu s osobou rovnakého pohlavia. Čelia diskriminácii na trhu práce, pri hľadaní bývania, ale aj pri zdravotnej starostlivosti. Na Slovensku sú homosexuálne páry oproti heterosexuálnym v nevýhode, keďže nemôžu uzatvoriť žiaden druh zväzku. Keďže podľa práva si nie sú navzájom ničím, nemôžu tak žiadať informácie o zdravotnom stave svojej polovičky napríklad po autonehode v nemocnici. Tiež dedenie neprebieha automaticky alebo nemajú právo na plné ošetrovné. Informácie o zdravotnom stave a možnosť dedenia sú však iba tie najčastejšie spomínané situácie.

Práva, ktoré žiadajú, tak nie sú v ničom extra, keďže heterosexuálne páry v manželstve ich majú automaticky.

● Iba si to vymýšľajú, aby boli zaujímaví

Až 39 % LGBTI+ ľudí na Slovensku zažíva diskrimináciu. Dve tretiny z nich boli objektom vyhrážok alebo výsmechu. Spojme si to ešte s náročným coming outom (priznanie inej sexuálnej orientácie), odsúdením okolia, nemožnosťou uzatvárať zväzky a mnohými inými ťažkými situáciami... išiel by do toho podľa teba niekto len preto, aby bol zaujímavý? Však je oveľa ľahšie založiť si TikTok.

Niekoľko právne neupravených životných situácií nezobášaných párov:

- vzájomné zastupovanie partnerov v bežných veciach,
- možnosť prístupu k informáciám o zdravotnom stave partnera,
- poskytnutie voľna zamestnávateľom pri úmrtí rodinného príslušníka (partnera),
- poskytnutie voľna zamestnávateľom pri sprevádzaní rodinného príslušníka (partnera) do zdravotného zariadenia,
- bezpodielové spoluvlastníctvo manželov,
- uplatnenie nezdaniteľnej časti základu dane,
- nárok na bývanie za trvania partnerstva,
- nájom bytu (vznik spoločného nájmu bytu, prechod nájmu bytu),
- dedenie zo zákona,
- vznik nároku na dôchodkové dávky, úrazové dávky, vdovský alebo vdovecký dôchodok,
- možnosť získať príspevok na opatrovanie osoby s ŤŽP a mnoho ďalších.

- ● ● **Medzinárodné ľudskoprávne dohovory chránia ľudské práva všetkých bez ohľadu na ich sexuálnu orientáciu a alebo rodovú identitu. Sú univerzálne: každá ľudská bytosť má rovnaké práva a nezáleží na tom, kto je alebo kde žije.**

O MIMOVLÁDKACH

Často sa útočí na „mimovládky“.

O čo vlastne ide?

Mimovládne organizácie sú organizácie s právnou subjektivitou vytvorené súkromnými osobami alebo organizáciami, ktoré sa nezúčastňujú na vláde a ani vo vláde nemajú svojich zástupcov. V prípade, ak sa štát podieľal na ich založení, tak ich mimovládny charakter je daný tým, že štát (vrátane orgánov územnej samosprávy) a ani jeho predstavitelia nemajú nijaký vplyv na vedenie organizácie alebo iné ovplyvňovanie jej činnosti. Mimovládne organizácie sa zvyknú označovať aj ako Mimovládne neziskové organizácie (MNO).

Existencia mimovládnych organizácií a ich zúčastňovanie sa na živote spoločnosti charakterizuje občiansku spoločnosť. Na označenie všetkých mimovládnych organizácií sa na Slovensku zaužíva spojenie Tretí sektor.

Ak ide o právnu formu, mimovládne organizácie ju môžu mať rozličnú. Na Slovensku je ňou najčastejšie občianske združenie, nadácia a nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby.

V prvom rade sú to rôzne športové zväzy, alebo kultúrne (divadelné, tanečné, či folklórne) spolky a dlhý zoznam ďalších podobných prospešných združení. Veľa aktivít pre deti organizujú práve neziskové organizácie a občianske združenia. Potom sú tu mimovládky, ktoré sa venujú spoločenským témam, odhaľujú korupciu, starajú sa o sociálne slabších, o naše zdravie, alebo životné prostredie. Pracujú v nich ľudia, častokrát za málo peňazí, ktorým ide v prvom rade o lepšie Slovensko. Ich práca pre našu krajinu má výsledky. Vybrali sme niektoré z mnohých, ktoré sa oplatí poznať.

Mimovládky dopĺňajú činnosť vládnych inštitúcií, prípadne pracujú v oblastiach, v ktorých štát nepôsobí. Veľmi často ide o verejno-prospešné služby:

sociálne služby (charita, starostlivosť o dôchodcov, hendikepovaných...)

zdravotníctvo (združenia pacientov s konkrétnym ochorením...)

šport (telovýchovné jednoty, športové kluby...)

vzdelávanie a osveta (krúžky na propagáciu vedy a techniky, vzdelávanie znevýhodnených skupín...)

kultúra (divadelné, tanečné, hudobné, folklórne, výtvarné združenia...)

deti a mládež (rodičovské združenia, mládežnícke kluby, združenia rodičov postihnutých detí...)

ochrana ľudských práv (poskytovanie právnej pomoci, presadzovanie vyšších štandardov...)

watchdog (monitorovanie zneužívania moci, dodržiavania ľudských práv, ohrozovanie životného prostredia, kontrola činnosti samosprávy a štátnej správy...)

enviro (environmentálna politika, ochrana a obnova prírody a krajiny, ochrana a obnova verejných priestorov, environmentálna výchova)

kvalita života (spotrebiteľské organizácie, skrášľovanie spolky...)

hobby a trávenie voľného času (organizácie chovateľov, zberateľov, cestovateľov, fanúšikovské združenia...)

Mimovládky sú už dávno registrované pod Ministerstvom vnútra a mnohé majú **povinnosť zo zákona** pravidelne zverejňovať svoje financie a hospodárenie. Predstavíme vám ich niekoľko:

● **DOMKA – ZDRUŽENIE SALEZIÁNSKEJ MLÁDEŽE**

<https://www.facebook.com/zdruzenie.domka>

pracuje najmä s mladými vo veku od 6 do 30 rokov. Patria k najväčším mládežníckym organizáciám. Organizujú tábory, školenia, športové aktivity. V 29 strediskách na celom Slovensku ponúkajú deťom a mladým ľuďom nielen zmysluplné využitie voľného času, ale najmä priateľské vzťahy, rodinnú atmosféru, možnosť osobného rastu a mnoho ďalšieho.

● **Včelí kRaj**

<https://kraj.sk/>

projekt sa začal formovať v roku 2013 a má hlboké korene v bohatej včelárskej tradícii rodiny Turčániovcov, ktorá siaha až do obdobia pred viac ako 65 rokmi. David, ako tretia generácia včelárov v tejto rodine, spolu so svojou partnerkou Soňou, zriadil vzdelávaciu včelnicu v Liešnici pri Koka-ve nad Rimavicou.

Nevšedný dôraz kladú nielen na uchovanie rodinného dedičstva, ale aj na oživenie ducha tohto konkrétneho miesta v Liešnici. „Tu bývala pôvodná liešnická škola a my sme sa rozhodli zachovať jej tradíciu v oblasti

vzdelávania. Aj predchádzajúci majiteľ tohto územia bol včelárom, a tak nám nejde len o vzdelávanie, ale aj o udržiavanie včelárskej histórie tohto miesta.“

V súčasnosti dokončujú prvú vzdelávaciu včelnicu na Slovensku a pripravujú individuálne včelárske kurzy pre školy, rodiny či firmy.

● **SKRYTÉ POKLADY SLOVENSKA**

<https://www.pokladyslovenska.sk/>

Cieľom organizácie je mapovanie a propagácia menej známych, no zaujímavých miest na Slovensku, ako aj obnova pamiatok a organizovanie podujatí a prehliadok v pamiatkovej zóne Sirk-Železník. Od roku 2017 obnovujú pamiatky, budujú turistické atrakcie, organizujú výlety a založili aj tradíciu kultúrneho podujatia Poklady Železníka.

Tento rok je ich prioritou obnova drevenej kolkárne v Železníku. Ide o jedinečný skvost s pôvodnou architektúrou z roku 1906, ktorý volá po záchrane.

● **PRIATELIA ZEME CEPA**

<https://cepa.priateliazeme.sk/>

založili v ôsmich obciach v okolí Banskej Bystrice projekt využívania lokálneho odpadového dreva na vykurovanie 32 verejných budov namiesto veľkých, dotovaných mestských spaľovní. Vznikol uzavretý kolobeh prípravy štiepky, ktorá sa používa v 15 modernizovaných kotolniciach pod úplnou kontrolou obcí. Takéto riešenie neničí slovenské lesy, je dobré pre klímu a obciam prináša úspory. Občianske združenie sa venuje najmä odpadom, obehovému hospodárstvu, kompostovaniu a recyklovaniu odpadu tak, aby nekončil na skládkach, v spaľovniach, či v prírode.

● **TRANSPARENCY INTERNATIONAL SLOVENSKO**

<https://transparency.sk/sk/>

● **NADÁCIA ZASTAVME KORUPCIU**

<https://zastavmekorupciu.sk/>

Ich poslaním je znižovať korupciu a zvyšovať transparentnosť inštitúcií. Sledujú všetky politické strany, koľko míňajú na volebnú kampaň a či nevyužívajú nekalé praktiky. Dbajú na to, aby sa korupcii nedarilo v rezortoch, ako je zdravotníctvo, súdy, vo verejných firmách, či v samospráve.

● LIGA PROTI RAKOVINE

<https://www.lpr.sk/>

Pomáhajú onkologickým pacientom, ich rodinám a blízkym. Okrem psychosociálnej pomoci podporujú finančne iné inštitúcie s podobným zameraním. Podporujú informovanosť ľudí, aby sme rakovine predchádzali. Každoročne poskytujú financie zdravotníckym inštitúciám na nákup prístrojového vybavenia a skvalitnenie liečby, či života onkologických pacientov.

● INICIATÍVA SLOVENSKÝCH UČITEĽOV

www.facebook.com/iniciativa.slovenskych.ucitelov/?locale=sk_SK

Skupina aktívnych učiteľov, ktorí chcú priniesť nový vietor do debaty o stave nášho školstva. Chcú, aby ich nespokojnosť so školstvom viedla k hĺbkovým zmenám. Preto sa spojili do neformálnej iniciatívy, zdieľajú si vzájomne podnetné návrhy a navrhujú zlepšenia.

● ● ● **Občianske združenia majú tak liberáli, ako aj konzervatívci, pretože všetky sú súčasťou jednej občianskej spoločnosti.**

O KLIMATICKEJ KRÍZE

Svet čelí klimatickej kríze a strate biodiverzity. Aké to má dopady na Slovensko?

Sucho už pociťujú aj slovenskí poľnohospodári. Podľa scenárov do roku 2100, sa môže napríklad v povodí Hornádu, kam patria aj Košice, vyskytnúť sucho trvajúce nepretržite až 1 686 dní. Takmer päť rokov trvajúce sucho bez prestávky. Kvôli čoraz častejšiemu striedaniu teplých a chladných období v zime nám mráz zničil úrodu stromov v roku 2016 aj v roku 2017. Dokonca aj premnoženie lykožrúta v našich lesoch súvisí s nárastom teplot.

Všetci sme **za ochranu lesov** – najmä keď množstvo prírodných druhov vymiera. No obmedzenie vývozu dreva, či výsadba stromov, nie sú dostatočné riešenia. V Turecku viac ako polovica novovysadených stromčekov uhynula

kvôli suchu. Les sa obnoví aj sám, ak vyčleníme štátom chránené územia, kde sa neťaží, ani inak nezasahuje do prírody. Neodborné riešenia napáchajú viac škody a stoja štát nemalé peniaze!

Klimatická zmena nie je jednoduchý problém, aj keď sa zdá, že má jednoduché riešenie – **znižovať emisie skleníkových plynov**. To však zasahuje do mnohých priemyselných odvetví a do nášho života. Preto **potrebujeme najmä odborníkov**, ktorí majú s témou dlhodobé skúsenosti a vedia, ako urobiť zmenu citlivo. Slovensko sa zaviazalo ukončiť spaľovanie uhlia v elektrárni v Novákoch a vďaka eurofondom sa môžeme stať pilotným štátom, kde ľudia z baníckeho regiónu dostanú šance zamestnať sa v nových odvetviach: v strojárstve, v automobilovom alebo elektrotechnickom priemysle.

Mnohé zmeny vo svojom živote môžeme urobiť aj my sami. Ale rozumné opatrenia zo strany štátu a poctivé informovanie o klimatickej zmene nám tieto zmeny môžu uľahčiť. Preto sledujme, či majú politické strany kvalitne spracovaný ekologický program, či majú odborníkov, ktorí sa dlhoročne venujú ochrane prírody, klimatickej zmene, zelenej energetike, či recyklácii odpadu a hlavne, či vedia spolupracovať a presadzovať svoje riešenia v spoločnosti.

Aké ďalšie opatrenia môžeme spoločne robiť?

- Zateplovať budovy, ktoré znižuje spotrebu energie aj naše účty, inštalovať zelené strechy.
- Viac využívať verejnú hromadnú dopravu a žiadať od politikov jej skvalitnenie.
- Podporovať obnoviteľné zdroje energie – decentralizovanej solárnej, veternej, či geotermálnej.
- V mestách sa snažiť o zelené plochy a zachytávanie dažďovej vody.
- Správať sa hospodárne – v modernom jazyku podľa princípov cirkulárnej ekonomiky. To znamená, že sa čo najviac materiálov a produktov po skončení ich životnosti opravuje, recykluje a znova používa.
- Separovať a minimalizovať odpad, neplytváť vodou.
- Nakupovať lokálne, podporovať miestnych výrobcov.
- Podporovať prírode blízke poľnohospodárstvo a ochranu krajiny.

Milí susedia

Kedves szomszédok

Laçhe manuša so bešen paš mande

Ked' sa dnes dívame na politickú scénu a na postoje, ktoré ľudia zdieľajú osobne aj na sociálnych sieťach, zdá sa, že sme sa jeden druhému až príliš vzdialili. Témy migrácie, náboženstva či problémov medzi rôznymi kultúrami nás odcudzili natol'ko, že si niekedy nevieme prísť na meno. Delíme sa geograficky – bojom západu proti východu, mesta proti dedine, medzigeneračne i naprieč národnosťami.

Pritom sme všetci občanmi jednej krajiny a stále existuje množstvo vecí, ktoré nás spájajú. Predsa všetci máme radi svoje deti a blízkych a chceme pre nich to najlepšie. Všetci túžime po zmyslupnej a primerane zaplatenej práci. Všetci chceme, aby táto krajina bola spravovaná poriadne a tak, aby sme nemuseli hľadať šťastie inde. Chceme rovnoprávny prístup medzi regiónmi a podporu aj za hranicami krajských miest. Všetkým nám záleží na prírode a jej budúcnosti.

No čím viac negatívnej energie v tejto krajine nahromadíme, tým ťažšie sa nám bude žiť. A tým menej budeme rásť a prosperovať.

Bojíme sa nárastu extrémnych a radikálnych riešení. Mnoho politikov a političiek svojimi vyhláseniami vyvolávajú strach, radikálne riešenia zaobalujú a zmäčkujú falošnými heslami ako „solidarita“. Dá sa na extrémizmus a populizmus vôbec nejakto vhodne odpovedať? Čo je tou správnu protiváhou?

Sme presvedčení, že radikálne riešenia nie sú všeliakom na stav našej, už dost rozdelenej krajiny. Stále máme veľa možností, aj keď je ich možno na prvý pohľad nevidíme.

Nakoniec všetci budeme pokračovať v našich každodenných povinnostiach, nech bude v parlamente a vláde akákoľvek strana. Ale trápenia a strach niektorých našich susedov a ich rodín sa môžu prehĺbiť, ak budú nenávistné a dehumanizujúce myšlienky a činy prítomné v parlamente alebo vo vláde.

Vaši susedia

VOL'BY 30. 9. 2023

V istých momentoch sa musí človek rozhodnúť kam, za čo alebo proti čomu sa postaví a kde je hranica medzi znesiteľným a neprijateľným.

Tomáš Gális o Palachovi

POĎME VOLIŤ A VYBERME TO NAJLEPŠIE

**PRE KRAJINU,
PRE NÁS,
NAŠU RODINU,
NAŠE DETI
A PRE TÝCH, ČO PRÍDU PO NÁS.**

A ČO ROBIŤ MIMO VOLIEB?

- angažujme sa vo veciach verejného záujmu aspoň na miestnej úrovni či v bezprostrednom okolí,
- vstupujme do politiky,
- kontrolujme svojho starostu/starostku a poslancov/poslankyne,
- diskutujme na základe argumentov, rešpektujme iné názory,
- vylúčme a odsúd'me nevraživosť a negatívne emócie v diskusiách,
- vyhýbajme sa šíreniu nenávisťi, hľadáme porozumenie a spoločné východiská,
- kriticky hodnotme informácie šíriace sa najmä na sociálnych sieťach a v tzv. alternatívnych médiách
- hľadáme pôvodné zdroje informácií,
- hodnotme argumenty pre aj proti,
- klad'me otázky,
- buďme k sebe ohľaduplní a pomáhajme si navzájom.

Zostavila neformálna platforma aktívnych občanov
Nie v našom meste,

**NIE V NAŠOM
MESTE III**

ktorá je spoluorganizátorom nepolitckej občianskej iniciatívy
KEĎ NEVOLÍŠ ROZHODUJÚ O TEBE INÍ.

**Keď nevolíš,
rozhodujú
o Tebe iní**

Viac informácií na

<https://www.facebook.com/NIEvBB/>
<https://www.facebook.com/volby2020/>

